

Şevket Süreyya Aydemir

ENVER PAŞA

Makedonya'dan Orta Asya'ya
1860 - 1908

Cilt I

REMZİ KİTABEVİ

ENVER PAŞA

Birinci Cilt

ŞEVKET SÜREYYA AYDEMİR

Makedonya'dan Orta Asya'ya

ENVER PAŞA

Birinci Cilt
1860-1908

Remzi Kitabevi

ENVER PAŞA, CİLT 1 / Şevket Süreyya Aydemir

© Remzi Kitabevi, 1987

Her hakkı saklıdır.

Bu yapıtın aynen ya da özet olarak
hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Düzeltili: Nezahat Arslan

Kapak tasarımı: Ömer Erduran

ISBN 978-975-14-2089-3

BİRİNCİ BASIM: 1970

YİRMİNCİ BASIM: Mayıs 2023

Remzi Kitabevi A.Ş., Akmerkez E3-14, 34337 Etiler-İstanbul

Sertifika no: 10705

Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090

www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Baskı ve cilt: Seçil Ofset, 100. Yıl Mah., Matbaacılar Sitesi

4. Cad. No: 77 Bağcılar-İstanbul

Sertifika no: 44903 / Tel (212) 629 0615

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	11
Şartlar, Olaylar ve Atmosfer.....	11
Enver Paşa'nın Hikâyesi de Bu Kanunîyetin İçinde.....	12
Genç Türkler Hareketi Ne Zaman Başlar?.....	12

BİRİNCİ KISIM

I. <i>Yeni Osmanlılardan, Birinci Meşrutîyet'e!</i>	19
İlk Siyasi Mücadeleler.....	21
Fikirler Beliriyor!.....	25
Bir İmparatorluğun Görünüşü.....	26
Yeni Osmanlılar.....	30
Çelişmeli Bir Mücadele Kadrosu ve Mustafa Fazıl Paşa.....	33
Namık Kemal ve Vatan Fikri.....	35
Genç Osmanlılar Avrupa'da.....	40
Tanzimatın Sonu.....	45
Mithat Paşa Kimdir?.....	48
Abdülhamit Muamması?.....	50
Abdülhamit Ağlarını Örüyor.....	52
Toplar Kimin İçin Atılıyor?.....	57
Bir Vatansever, Vatanısız Oluyor.....	60
Bir Devlet Görüşü ve Büyük Sessizlik.....	60
1876 Kanun-u Esasîsi.....	62
Vekarlı Bir Osmanlı Meclisi.....	65
Çekişmeli Bir Komşuluk ve 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi.....	67
Devlet Dağılabilirdi!.....	69
Haritadan Anlamayan Bir Padişah ve Saraydan İdare Edilen Muharebeler.....	71
Osmanlılar Konuşuyor!.....	72
Yenilginin Hikâyesi.....	76
Ayastafanos Muahedesi Neler Getiriyordu?.....	79
Ömürsüz Bir Muahede ve Berlin Antlaşması.....	80

II. <i>Birinci Meşrutiyet'ten İkinci Meşrutiyet'e!</i>	85
Abdülhamit'e Karşı İlk Çıktışlar.....	87
Mithat Paşa'nın Sonu.....	89
Yenilgiden Sonrası ve Genel Soysuzlaşma.....	94
Saraya ve Padişaha Gelince?.....	97
Geopolitik Zorlayacaktı!.....	99
III. <i>İkinci Abdülhamit Kimdir?</i>	103
Hayal Kırıklığı.....	105
İkinci Abdülhamit Kimdir?.....	106
Bozulan Bir Hamur.....	108
Jurnalcilik Nedir?.....	109
IV. <i>II. Abdülhamit Devrinde İmparatorluğun Görünüşü</i>	117
Harita Üzerinde Bir İmparatorluk!.....	119
Kapalı Ekonomi ve Dar Pazar.....	121
Çamurlaşan Bir Göl.....	123
Bir Yarı Sömürge Ekonomisi.....	126
Tanzimat, Bir İktisadi Siyaset Getirmemişti.....	129
Devlet Yapısında Mali Esaret: İflas!.....	132
İmtiyazat-ı Ecnebiye.....	135
İmtiyazlı Yabancı İşletmeler ve Bir Oyun Düzeni.....	137
Hatt-ı Saltanat “La Ligne Impériale”.....	141
V. <i>İttihat ve Terakki'nin Doğuşu: Dağınmık Bir Cephe</i>	145
İki Nesli Bağlayan Halka.....	147
İttihat ve Terakki'nin Doğuşu.....	150
Hazin Bir İlgisizlik.....	154
Paris'teki Grup.....	156
Siyasetle Meşgul Bir Sultanzade: Prens Sabahattin... ..	160
VI. <i>Enver, İlk Adımlarını Atıyor!</i>	163
Bir Çocuk, Hayata Gözlerini Açıyor.....	165
Gagavuzlar Kimlerdir?.....	168
Bir Şey Vadedmeyen Bir Öğrenci.....	173
Öğrenim Kademeleri Aşılıyor.....	175
İlk Siyasi Serüven: Enver, Tevkif Ediliyor.....	177
Ordu Saflarında... ..	181

VII. <i>Abdülhamit Muammerası</i>	185
Devletin Temel Dayanaklarındaki Çöküntü	187
Donanmanın Çöküşü	188
Devralınan Donanma?	194
Devralınan Ordu	197
Abdülhamit ve Ordu	199
Bir Serasker Konuşuyor!	201
Maaşlar ve Sarraflar	204
Tahsisat-ı Seniye (Padişahın Maaşı)	206
Kaybedilen Topraklar	209
Kozmopolit Bir Hariciye	212
Dış Siyaseti Olmayan Devlet	215
İdarede Bozuluş	216
Bir Sadrazam, Devrini Anlatıyor	222

İKİNCİ KISIM

VIII. <i>Lider ve Strateji Yoksunluğu!</i>	231
İttihat ve Terakki Bir Birlik Kuramıyor	233
1902 Paris Kongresi	235
Teşebbüs-i Şahsi ve Adem-i Merkeziyet Nedir?	238
Rumeli'deki Teşekküllere Gelince?	245
Gizli İttihat ve Terakki Saflarında İki Yüzbaşı: Mustafa Kemal ve Mustafa İsmet!	252
Genç Türkler Hareketi'nin Doktrin Açısından Karakteri	253
İdealizm Bahsine Gelince?	257
Gelecek Etkileniyor!	262
IX. <i>Hasta Adam</i>	267
Şark Meselesi!	269
Hasta Adam!	272
Buhranlar Devam Ediyor	276
X. <i>Osmanlı İmparatorluğu'nun Demografik ve Etnolojik Durumu</i>	279
Memâlik-i Mahrûse-i Şahâne: (Padişahın Memleketleri)	281
İmparatorluğun Etnografik Yapısı	284
Temsil Problemi	287

İmparatorluklar Toplumu	294
Avusturya-Macaristan İmparatorluğu	298
Salnameler (Yıllıklar)	299
XI. <i>Balkanlarda Nasyonalist Hareketler</i>	301
Büyük Problemler	303
Tamamlanmayan Anlaşmalar	310
Rumlar	312
Panislavizm Nedir?	316
Ruslar	318
Bulgarlar	320
Büyük Bulgaristan	323
Arnavutlar Kimlerdir?	328
Ermeni Meselesi	330
Araplara Gelince	342
XII. <i>Zamanın Çarkları, Hep Aleyhimize Çalışıyor!</i>	347
Çok Davalı Bir Miras	349
Kul ve Köle Ruhu!	351
Yaverler Ordusu	355
İmparatorluğun Tasfiyesinde	
Kopuşlar Zinciri	358
Girit Meselesi	366
XIII. <i>Burası Makedonya!</i>	371
Kısa ve Tarihi Bir Bakış!	373
Makedonya ve Makedonyalılar	374
Makedonya Meselesi Ne Vakit Başlar?	377
Örgütlenme Başlıyor: Makedonya Komiteleri!	382
Hükümete Gelince	387
XIV. <i>Subaylar Uyanıyor!</i>	393
Makedonya Ateşler İçinde!	395
Kutsal İlya Günü	400
Makedonya'da Yabancı Subaylar!	402
XV. <i>Dağa Çıkan Kurt!</i>	407
Enver Bey Kendini Anlatıyor!	409
Siyasi Suçlu!	417
Genç Bir Kurmay: Yüzbaşı Enver!	420

Enver Bey Makedonya’da!	422
Arkamızdan İten El!.....	422
Kararsızlık Günleri.....	426
Hedefsiz Bir Vatanseverlik!.....	430
Çetelerle Savaşta, Gönüllü Bir Kurmay	433
Gene Sultan Hamit İdaresi ve Karar	438
Enver Bey’in Amcası Halil Bey’in Serüveni	441
Gizli İhtilal Cemiyetinde!	444
Bir Tanışma, Bir Kader Birliği	447
İdealist Bir Osmanlı Subayı: Resneli Niyazi Bey!	448
Manastır Teşkilatlanıyor	453
XVI. Reval Mülakâtı ve İhtilale Varan Olaylar.....	457
Reval Mülakâtına Varan Olaylar	459
Reval Mülakâtı ve Yankıları	463
Nasıl Gürüyorlardı ve Ne İstiyorlardı?.....	469
XVII. Nihayet İsyân ve İhtilal.....	473
Bir Emel Yolcusu	475
Birisi Ön Ayak Olunca?	477
Dönüşü Olmayan Yol!	480
Bir Osmanlı İhtilalcisi Konuşuyor	484
Saray Uyumaz, Ama İttihatçı da Uyumaz!	486
Tam Vaktinde Ateşlenen Tabanca:	
Sarayı Dize Getiren Mülazım!	488
XVIII. İhtilal, Zafer Çanlarını Çalıyor!.....	497
Saraydaki Telaş!	499
Enver Bey Konuşuyor: “Hastayı Tedavi Ettik!”	501
Enver Bey Ağlıyor!	509
“Sen Artık Napolyon Oldun Enver!”	511
Ekler.....	515
Meşrutiyet Kanun-i Esâisi	517

ÖNSÖZ

ŞARTLAR, OLAYLAR VE ATMOSFER

Bu kitap, bir insanın değil, bir devrin hikâyesidir. Bu devir ne zaman başlar? Nerede biter? Bunu belirtmek güçtür. Çünkü tarih içinde devirlerle, bu devirlere müdahalesi olan kahramanlar, daha öncelerden gelişen birtakım şartların, oluşların mahsulüdürler. Onları bu şartlar ve bu oluşlar hazırlar. Onları bu şartlardan, bu oluşlardan kesin sınırlarla ayırmak mümkün değildir. Bir devri ve kahramanlarını, kendilerinden evvelki devrin doğum ağrılarından kopardığımız zaman, bu devir ve bu şahsiyetler, köksüz ve havada kalırlar.

Bu esasa bağlı kalaraktır ki biz de, *Makedonya'dan Orta Asya'ya – Enver Paşa* eserimizde ele aldığımız devri, onun eşhasını ve başlıca da valarını verirken, onları hazırlayan daha önceki şartları ve olayları, mümkün olduğu kadar öncelerden aldık. Konumuzu tarihin akışı içine yerleştirmeye çalıştık. Böylece bir devri ve onun kahramanını hayat sahnesine atan doğum ağrılarını, derinlere inen uzunca bir zamanın akışı içinde izlemeye gayret ettik

Ama bunu işlerken, yalnız şartlarla ve olaylarla yetinmek yeterli midir? Elbette hayır! Diğer eserlerimizde de ve her vesileyle işaret ettiğimiz gibi, şartların ve olayların yanında bir de atmosfer var. Yani bu şartların, olayların, içinde şekilleştikleri hava! Ve en başta psikolojik faktörler. Kişilerin ve toplumun ruh hali. Çağın akımları ve ruhiyatı...

Çünkü bizim hikâyemiz nihayet, insanın hikâyesidir. İnsan ise, eşya demek değildir. İnsanın bir ruhu vardır. Ve bir toplumda insanların ruh hali, o toplumda, şartlara ayrıca müessir olan psikolojik atmosferi verir. Bu toplumun psikolojik atmosferi içinde kişilerin ve kahramanların ruh yapıları da, şartların ve olayların oluşuna, ayrıca damgalarını vururlar. Hülasa; şartlar, olaylar ve psikolojik atmosfer, bizim bu eserimizin de örgüsünü teşkil eder. Çalışmalarımıza etkili olan asli unsurlar bunlardır.

ENVER PAŞA’NIN HİKÂYESİ DE BU KANUNİYETİN İÇİNDE

Mesela bu kitapta hayatını ele aldığımız Enver Paşa, evvela ve elbette ki, kendi devrinin mahsulüdür. Ama Enver Paşa’yı bir gün, bir efsane kahramanı olarak ortaya çıkaran o devrin kurdelesini, daha Enver Paşa dünyaya gelmeden dönmeye başlamıştır. Yani bir tarihi şahsiyet olarak Enver Paşa, yalnız kendi ömrünü sınırlayan yılların ve şartların değil, bu şartları hazırlayan daha önceki devrin ve oluşların da bir hasilasıdır. İmparatorluğun yapısında biriken iç ve dış etkiler, bu etkilerin harekete getirdiği olaylar, bu olayların toplum ve kişi ruhiyatında geliştirdiği oluşumlar, İkinci Meşrutiyet’in ve onun en aktif unsurlarından biri olan Enver Paşa’nın, hem zuhuruna, hem hareketlerine, elbette ki müessir oldular. Onun içindir ki bu kitapta Enver Paşa’nın ve devrinin hikâyesi, daha Enver doğmadan başlatılır...

GENÇ TÜRKLER HAREKETİ NE ZAMAN BAŞLAR?

Mesela Enver Paşa tarih sahnesine, 23 Temmuz 1908’de, Genç Türkler ihtilalinin bir yıldızı olarak doğdu. Ve milletin muhayyilesinde, hızla, bir efsane kahramanı olarak parladı. Ama Genç Türkler Hareketi, 23 Temmuz 1908’de başlamaz ki! Onun da bir geçmişi ve bu geçmiş içinde kökleri, çileleri, kahramanları var. İşte bu kurdelenin filmi bunun için, daha Enver Paşa doğmadan dönmeye başlar. Mesela daha 1860’larda!...

O halde yakın tarihimizde Enver Paşa’nın ve devrinin hikâyesine biz de, hiç değilse Meşrutiyet hareketinin öncüleri, mübeşşirleriyle girmeliyiz. Çünkü Enver Paşa 1908’de açılan İkinci Meşrutiyet devrinin bir kahramanıdır ama, İkinci Meşrutiyet, Birinci Meşrutiyet’in bir devamıdır (1876). Birinci Meşrutiyet de, onu hazırlayan daha önceki bir hareketin, Yeni Osmanlılar hareketinin bir sonucudur. Hatta son Osmanlı İmparatorluğu’nda ilk siyasi mahiyetli gizli cemiyet ve ne kadar programsız olsa da ilk siyasi örgütlenme çabası, Yeni Osmanlılardan önce belirlemiştir. Mesela Hüseyin Daim Paşa ve arkadaşlarının Sultan Abdülmecit’e karşı hazırladıkları suikast ve hükümet darbesi teşebbüsü, böyle bir ön hareket olarak alınabilir (1859).

Hülasa eri az 1859-1860'tan başlayarak Türkiye'de bir nizam çabası, hareket halindedir. Çünkü eski nizam artık hastadır. Tanzimat beklene- ni getirmemiştir. Fazla olarak imparatorluğu, yabancı sermayeye borç- landırma suretiyle, tam bir siyasi ve iktisadi kontrol altına da sokmuş- tur. Milletlerarası deyişle Osmanlı Devleti, *Hasta Adam*'dır. Bu has- talığı, Yeni Osmanlılar ve Birinci Meşrutiyet de giderememiştir. Çünkü son Osmanlı İmparatorluğu'nun en büyük devlet adamının, hem ça- balarını kösteklemek, hem canına kıymak suretiyle İkinci Abdülhamit, Birinci Meşrutiyet'i boğmuştur. Bu büyük molozun, büyük cehaletin elinde imparatorluk, her gün biraz daha koflaşır. Biraz daha kağsar. Bi- raz daha çöker. Hatta artık tedavi kabul etmez bir kangrenleşme, devle- tin bünyesini kemirir. Abdülhamit her başı sıkıştıkça, ülkeden bir par- çayı kurban eder. Romanya, Bulgaristan, Sırbistan'ın bir kısmı, Bosna- Hersek, Girit, Kıbrıs, Tunus, onun zamanında imparatorluktan kopar- lar. Hatta güya zaferle biten 1897 Osmanlı-Yunan Harbi'nden sonra bi- le Yunanistan'a, Osmanlı ülkesinden toprak hediye edilir.

Gerçi bu toprakların er geç kopması mukadderdi. Ama asıl facia, imparatorluğun iç yapısında, iç idaresinde oynanır. Ordu, donanma, tam bir halsizlik içinde çökertilir. Mali esaret tamdır. Siyasi haysiyetsiz- lik, utanç verecek dereceye varır. Bunlar, bu kitapta ayrı ayrı işlenir.

İşte Enver Paşa'yı sahneye atan İttihat Terakki ve Genç Türkler Ha- reketi, bu şartlar altında belirir. Mithat Paşalar, Namık Kemaller, bu ye- ni Genç Türkler Hareketi'nin manevi öncüleri olarak hafızalarda yaşa- tılırlar. Namık Kemal'in vatan şiiirleri, mekteplerdeki ihtilalci gençliğin ruhi gıdası olur. Ve bu şiiirler hakikaten ruhu besleyicidir:

*Felek her türlü esbâb-ı cefâsın toplansın gelsin,
Dönersem kahpeyim millet yolunda bir azimetten,
Ne gam, pür-âteş-i hevl olsa da gavgâ-yı hürriyyet,
Kaçar mı merd olan bir cân için meydân-ı gayretten...*

Daha Harp Okulu sıralarındayken yakalanıp Yıldız Sarayı'nda özel mahkeme karşısına çıkarılan Enverler, Kurmay Okulu'nu bitirdiği gün- de tevkif edilen ve aylarca süren hapislerden sonra Suriye'ye sürgün edi- len Mustafa Kemal ve arkadaşları, daha 22 yaşında bir kurmayken, Edir- ne gizli ihtilal cemiyetinin başı haline gelen Yüzbaşı İsmet (İnönü) ve benzerleri, bu şiiirleri, fırsat buldukça haykırdılar.

Mithat Paşaların, Namık Kemallerin hatıraları ve bu şiirler, mısralar; yeni ve mücahit neslin içinde yaşadığı ruh hali, uyarıcı bir havadır, onlar için bir çağ akımıdır. Şartlar ve olaylar yani imparatorluğun çöküş faciası ise, onların bu ruh halini durmadan besler. Hülasa bu genç nesil, Sultan II. Abdülhamit'e ve onun ilkel nizamına karşı elbette sa-vaşa geçeceklerdi.

1908 Temmuz'unda bu düzen devrilir. Ama imparatorluk, denilen heyula da artık, ancak harita üstünde bir varlıktır. Fakat Genç Türkler ümitlidir. Nitekim Enver Paşa 23 Temmuz 1908'de Makedonya'nın Tikveş ilçesi hükümet konağı balkonundan hürriyeti ilan ettiği gün:

— *Hastayı tedavi ettik!*

diye haykırır. Ama ne var ki, yabancıların “Hasta Adam” ve Enver Bey'in “hasta” olarak aldığı bu imparatorluk artık, içinden son liflerine kadar çürüyen ulu bir çınarın, ayaktaki son ve aldaticı görünüşü içindedir. Adına Abdülhamit devri denilen uyuşukluk ve değersizlik devri, baştan sona bir haysiyetsizleşmenin, tedavisi imkânsız çöküntüsü içindedir. İhtilalciler, son nefesine yaklaşmış bu hastayı devir alıyorlardı. Ve şimdi ihtilalcilere ya çağın gidişi üstünde çok cepheli ve hatasız bir dünya görüşüne ulaşarak imparatorluğu topyekûn bir reformasyona kavuşturmak yahut da bilinmeyen ve beklenmeyen başka bir mucize yaratmak düşüyordu. Tabii bunların ikisi de olmadı...

Eserin birinci cildi, 1860-1908 devresinin işlenmesine tahsis edilmiştir. Bu cilt, 1908 İhtilali'ni hazırlayan şartları da içine alır. Ve Enver Paşa'nın 10 Temmuz 1908'de, bir hürriyet kahramanı olarak tarih sahnesine çıkışı ile biter.

İkinci ciltte, 1908-1914 devresi ele alınır. Enver Paşa'nın, mihver şahsiyet olarak rol oynadığı İttihat ve Terakki'nin ihtilal sonrası gelişmelerdeki yeri, Balkanlar'daki meseleler, Trablusgarp ve Balkan harpleri, sırasıyla incelenir. Nihayet, Enver Paşa'nın, bir hükümet darbesiyle iktidara İttihat ve Terakki'yi getirişi, bunu takip eden olaylarla, 1914'te Osmanlı İmparatorluğu'nun, gene Enver Paşa'nın etkisi altında bir kliğin eliyle Birinci Dünya Harbi'ne katılışı, bu cildin konularını teşkil ederler. Üçüncü ciltte ise, Birinci Dünya Harbi içinde Osmanlı Devleti'nin durumu ve ordunun, kader tayin edici muharebeleri izlenir. Sonra, ihtilalin, devlet ve ordu için doğurduğu problemlere girilir. Nihayet, müttefikleriyle beraber Osmanlı Devleti için de harp kay-

bedildikten sonra, içlerinde Enver Paşa'nın da bulunduğu başlıca aktif İttihatçıların yurt dışına çıkışları, yurt dışındaki çok cepheli temaslar ve en sonunda Enver Paşa'nın Orta Asya'ya geçişi, Doğu Buhara'daki çileler ve 4 Ağustos 1922'de Pamir Dağları eteklerindeki dramatik son, bu cildin konularıdır.

Bütün bu olayların akışı, tarihi belgelere, orijinal el yazılarına, notlara, hatıralara ve diğer tamamlayıcı malzemeye dayandırılmıştır.

Bu eserin hazırlanışında, hemen hiçbiri yayımlanmamış 10.000 kadar vesika içinde çalışılmıştır. Tabii bunlardan ancak, bu eserin kaldıracabileceği az sayıda vesikalar kitaba aktarılabilmektedir. Bunlardan 4000 kadarı, Türk Tarih Kurumu'na intikal ettirilmiş bulunmaktadır. Diğerlerinin de bu milli arşivimize intikali, hem bugünkü araştırmacıların, hem gelecek kuşakların çalışmaları için çok faydalı olacaktır.

Bu eserimizde, Enver Paşa'nın, daha 1908 İhtilali'nden önce ve Makedonya'daki çete savaşlarına kadar inen belgeler bulunduğu gibi, onun başkumandan vekilliği ve harbiye nazırlığı devresini canlandıran çok önemli gizli vesikalar da vardır. Nihayet Enver Paşa'nın Rusya ve Orta Asya'daki hayat ve teşebbüsleriyle ruhi hallerini kendi el yazısıyla aksettiren ve ta ölümüne kadar muntazaman devam eden özel mektup ve notlar da, aynı belgeler hazinesi içinde yer alır. Bütün bunlar, yukarıda da kaydettiğimiz gibi, bu üç ciltlik kitabımızın kaldırabileceği nispette sayfalarımızda, metinleri veya fotokopileriyle görünecektir. Müşahade, bilgi ve hükümlerimizin yoğunluğunda, bütün bunlar, ayrı ayrı gözden geçirilmiş, ayrı ayrı etkilerini yapmışlardır.

Hülasa, öyle sanıyorum ki bu üç cilt, *Makedonya'dan Orta Asya'ya – Enver Paşa* eserimiz, bizim yakın tarihimiz için yalnız bizim milli kitaplığımıza değil, milletlerarası arşivlere de bazı, yeni bilgiler ve belgeler getirecektir.

*
* *

Nihayet şunu da ilave etmek isterim: 1860'tan başlayıp üç cilt teşkil edecek olan bu eserle, gene üç cilt olan *Tek Adam* ve keza üç ciltlik *İkinci Adam* ve bir de tek cilt halindeki *Menderes'in Dramı?*'ni yani hepsi 10 cilt tutan bu eserlerimizi bir arada aldığımız zaman, 1860'tan 1960'a kadar yani tam son 100 yıllık tarihimizi, şahsiyetleri, şartları, olayları ve atmosferiyle, milli kitaplığımıza sunmuş olacağız.

Bu son satırları yazarken, elbette bazı hata paylarına rağmen, yıllarca süren çalışmaların verdiği bu 10 ciltlik hasılanın ruhumuzda uyanırdığı heyecanı açığa vurduğumuz için, okuyucuların beni hoş göreceklarine inanıyorum. Çünkü nihayet, yazar da bir insandır ve elbette ki, o da bazı heyecanlar duyar...

Ankara – Bahçelievler
Şevket Süreyya AYDEMİR

BİRİNCİ KISIM

Giriş

Şevket Süreyya Aydemir (1897-1976)

Enver Paşa, yenileşme çağının getirdiği uluslaşma sürecinde kahramanlaşan bir öncüdür. “Hürriyet kahramanı” olarak tarihe geçmiştir.

Şevket Süreyya Aydemir, bu kahramanın trajik öyküsünü anlatırken Osmanlı'nın çöküşüne ve ölüm kalım mücadelesi içinde bir ulusun var olma savaşına da tanıklık etmektedir.

“Enver Paşa iki ekstrem arasında, yani ümitleri hayalleriyle büyük yenilgi arasında, ama daima cesur, daima dinamik, kendi talihiyle boğuşur. Ve son, ne yazık ki imparatorluğun da sonu olur.”

Şevket Süreyya Aydemir

ISBN 978-975-14-2089-3

9 789751 420893

KDV den muaftr